

ЗМІСТ

ФІЛОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ	3
<i>Natalia Misjac. O niektórych fonetyczno-fonologicznych cechach języka polskiego.....</i>	<i>3</i>
<i>Оксана Слоньовська. Способи утворення епонімів у процесі міжкультурної комунікації</i>	<i>9</i>
<i>Ewa Bargiel, Monika Kresa. Pojęcie tańca w ujęciu historycznym (na podstawie danych leksykograficznych)</i>	<i>14</i>
<i>Magdalena Panasko, Wanda Decyk-Zięba. Tytuły polskich seriali telewizyjnych: analiza strukturalno-semantyczna.....</i>	<i>22</i>
<i>Justyna Garczyńska, Ida Krzemińska-Albrycht, Weronika Piotrowska. Zastosowanie metod akustycznych w badaniu odmian terytorialnych języka polskiego</i>	<i>28</i>
<i>Wanda Decyk-Zięba, Monika Wielądek. Imiona i nazwiska mieszkańców parafii Podwyższenia św. Krzyża w Wyszkowie w latach 1918-1930 (na podstawie ksiąg metrykalnych)</i>	<i>35</i>
<i>Валентина Титаренко. Запозичені назви на позначення негативних дій людини в північноукраїнських пам'ятках XVI – XVII ст.....</i>	<i>40</i>
<i>Олексій Сухомлинов. "Червоні щити" Ярослава Івашикевича: між сходом і заходом</i>	<i>48</i>
<i>Ірина Руденко. Жанрові трансформації епістолярної спадщини польського критика М. Грабовського</i>	<i>56</i>
<i>Вікторія Білявська. Образ авторки-емансипантки в "Статуті жіночого товариства" та "Мемуарах із життя" Єви Фелінської</i>	<i>66</i>
ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКІ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	74
<i>Микола Козловець, Валерій Федоренко. Євроінтеграція як чинник цивілізаційної самоідентифікації українців</i>	<i>74</i>
<i>Микола Кордон. Громадська думка: "За" і "Проти" євроінтеграційних прагнень України</i>	<i>100</i>
<i>Irena Perszko. Dom Polski im. Ignacego Jana Paderewskiego w Zytomierzu: historia i współczesność</i>	<i>106</i>
<i>Наталія Ковтун. Воля як основа соціальної активності в інтерпретації Г. Гегеля.....</i>	<i>113</i>
ПЕДАГОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ	123
<i>Наталія Сейко. Польськомовні джерела XIX – XX століть у вітчизняних історично-педагогічних дослідженнях.....</i>	<i>123</i>
<i>Олександра Дубасенюк. Роль книги, самоосвіти у професійному становленні майбутнього вчителя</i>	<i>134</i>
<i>Наталія Якса. Аналіз деяких важливих аспектів професійної підготовки та діяльності соціального педагога в Україні й Польщі</i>	<i>141</i>
<i>Олександр Вознюк. Головні аспекти розвитку особистості педагога: польський та український напрями дослідження.....</i>	<i>150</i>

Тетяна Шанскова. Сучасні тенденції підготовки та перепідготовки фахівців гуманітарного профілю у Польщі та країнах Європейського Союзу.....	159
Іван Коновальчук. Головні завдання та можливості праксеології у розробці технологій реалізації інновацій у загальноосвітніх навчальних закладах.....	170
Любов Калитюк. Релігія як провідний чинник виховного процесу для дітей у польських родинах Волині (XIX – початок XX століття).....	178
Майя Синиця. Впровадження мультимедіа та медіаосвіти в Польщі та Україні.....	188
Юрій Костюшко. Педагогічна інтеграція та її розвиток Б. Суходольським.....	195
Інна Можарівська, Ольга Конопацька. Роль жінок у становленні позашкільної освіти на Волині-Житомищині (друга половина XIX – 30-ті рр. XX ст.).....	203
Людмила Єршова. Трансформація виховних ідеалів українсько-польського пограниччя.....	216
РЕЦЕНЗІЇ	226
Людмила Ромащенко. Польська проза XIX століття крізь призму міфу, історії, цінностей: погранична перспектива	226
НАШІ АВТОРИ	229

УДК 821.162.1.09 (477) Фелінська

Вікторія Білявська

Житомирський державний університет імені Івана Франка

**ОБРАЗ АВТОРКИ-ЕМАНСИПАНТКИ В "СТАТУТІ ЖІНОЧОГО
ТОВАРИСТВА" ТА "МЕМУАРАХ ІЗ ЖИТТЯ"
ЄВИ ФЕЛІНСЬКОЇ**

У статті на прикладі "Статуту жіночого товариства" та "Мемуарів із життя" Єви Фелінської досліджуються моделі вияву жіночого питання на Правобережній Україні доби Романтизму та розкривається багатогранний образ авторки-емансипантки, постаті нового часу з активною громадською позицією та енциклопедичною універсальністю мислення.

У каноні польськомовної літератури Правобережної України доби романтизму одне з чільних місць належить видатній волинянці, мемуаристці, громадському та культурному діячеві – Єві Фелінській (1793 – 1859), автору "Спогадів з подорожі до Сибіру", "Мемуарів із життя" та ряду інших знакових творів, які мали вплив та значущість для поступу феміністичної думки на Правобережжі України.

Поява "Статуту жіночого товариства" (1837 р.) пов'язана із діяльністю Є. Фелінської в таємній організації "Співдружність польського народу", заснованій за ініціативи емісара польських емігрантських кіл Ш. Конарського 3(15) червня 1837 р в м. Бердичів Волинської губернії. Майбутня письменниця посіла місце секретаря, займалася закордонною перепискою та фактично була одною із довірених осіб очільника. Польський літературознавець М. Цвенк підкреслює особливу роль, яку Є. Фелінської відігравала у цьому об'єднанні, говорячи, що "її вважали жінкою обдарованою незвичайним розумом і величезною силою характеру" [1: 80].

У "віддаленому", "відокремленому", нарешті лімінальному просторі українського Правобережжя думки про положення жінки в суспільстві, ті, що скоро отримають європейське визначення як проблеми емансипації, мали суголосну та синхронічну рецепцію й актуалізацію. У другій половині 1837 р. Ш. Конарським в осередку "Співдружності польського народу" було прийнято рішення про створення в його рамках жіночого товариства на Волині та Поділлі, що сприяло б виконанню окрім затитулованих в програмних документах гасел, серед яких підвищення рівня освіти, устаткування загального положення жінки в громадському просторі, збереження моральних цінностей, національних звичаїв і традицій, ще й залученню значної частини молоді до активної громадсько-суспільної діяльності. Учасниці цієї організації повинні були проводити роботу над удосконаленням текстів

© Вікторія Білявська, 2013

програмних документів, займались виховною й просвітницькою діяльністю. Виникнення подібного об'єднання стало однією з найперших ознак прояву та поширення європейських прогресивних й одночасно "модних" ідей часу, а разом із тим й емансипаційної думки на Правобережжі в 1830-х рр. XIX ст.

Діяльність жінок та власне їхнє членство у "Співдружності польського народу" сприймалися іншими учасниками об'єднання доволі контраверсійно. Давались взнаки вітчизняні, східнослов'янські виховні традиції, відчувались впливи не тільки і не стільки західноєвропейських ідеалів освіти, скільки правобережний патріархальний уклад життя, про що дозволяють говорити, наприклад, спогади К. Міцовського [2], нарешті, стереотипність мислення та неготовність чоловічої частини суспільства заважали сприймати "слабку" стать у подібній ролі.

Учасник Листопадового повстання, член "Співдружності польського народу", Г. Машковський, цінуючи патріотизм та самопожертву співучасниць, остерігався проявів нетактовності в організації, а після ліквідації об'єднання був переконаний у тому, що саме жіноча балакуність призвела до ув'язнення багатьох достойних мужів. М. Ролле в "Історичних та літературних нарисах" обурювався ангажуванням жінок до конспіративної діяльності та зауважував, що Ш. Конарський "зміг знайти для своїх злочинних цілей декількох жінок, для яких уклав статут у дусі ненависті до уряду та порядків, які панували в державі" [3: 336]. На противагу йому, В. Ласоцький після викриття "Співдружності польського народу" наголошував, що "героїні показали незвичайну міць характеру, не піддалися на провокації ані вмовляннями, ані примусом, даючи тим самим гарний приклад землякам" [4: 78]. Протилежні й дещо різнопланові оцінки дозволяють говорити про досить високу амплітуду між позитивним та негативним ставленням соціуму, зокрема чоловічої його частини, до активної громадської позиції жінки.

До кінця XX ст. "Статутом жіночого товариства" вважалася "Програма національних дій" авторства Г. Машковського, і лише дослідження відомого польського науковця В. Слизовської вказали на роль, яку відіграла Є. Фелінська у створенні головного програмного документа організації [5: 13].

На сторінках "Статуту жіночого товариства" Є. Фелінська сформулювала ще у 1838 р. принципи подальшого розвитку громадськості. У документі йшлося зокрема про підвищення ступеня загальної розумової культури, введення базової освіти для дітей обох статей та всіх верств, прагнення до соціального рівноправ'я – "різниця між соціальними класами не існує ані в очах розуму, ані в очах Бога" [6: 144], урегулювання економічних відносин.

У співавторстві із доктором медицини А. Ю. Бопре, який увійшов до складу "Співдружності польського народу" за рекомендацією Є. Фелінської, політичний діяч уклала положення "Торгівельної угоди", яка стосувалась створення акціонерного товариства та пропозицій вирішення ряду економічних питань. Автори акцентують увагу на недостатньому рівні розвитку промисловості, наявності торгівельних махінацій, відсутності взаємної допомоги, що призвело суспільство до стану "апатичної мерзотності". Головна причина цього занепаду вбачається у "взаємній недовірі, яка руйнує капітали, приглушуючи будь-яке прагнення до розвитку здібностей та активної діяльності" [7: 139]. "Торговельна угода", локальна за своїм характером, була розрахована на, так би мовити, підтримку вітчизняного виробника, – "торгівля місцевою продукцією і найтісніший зв'язок із потребами акціонерів краю" [7: 139]. Ідеї, які були покликані покращити ситуацію, в майбутньому будуть вважатись підґрунтям для розвитку будь-якої національної економіки. Діяльність Є. Фелінської не лише в громадському, але й економічному просторі Правобережжя I половини XIX ст., була, можливо, не стільки свідомо емансипаційною, скільки вимушеною, – вдова, мати шістьох дітей, вона користувалась правом тогочасного законодавства займатися адміністрацією та управлінням власних маєтностей. У другій половині XIX ст. прагнення жінки до фінансової незалежності стане однією з умов феміністичного руху.

Розвитку емансипаційних ідей Є. Фелінської сприяли твори відомої французької письменниці Жермени де Сталь ("Дельфіна", 1802 р.; "Корінна", 1807 р.), які на початку XIX ст. вже були відомі не лише на її батьківщині, але й далеко за межами Західної Європи. Мадам де Сталь виступала за свободу у виборі жінкою життєвого шляху. Як зазначає Л. Мойсеева, вплив романів Ж. де Сталь на російське суспільство був величезний, уперше "про жінку в Російській імперії стали говорити як про особу, про її духовні можливості та потребу визволення" [8: 165].

Заклик "руйнувати пересуди, що стосуються різниці між суспільними станами" [7: 145], співзвучний із ідеями Жорж Санд, однієї з найбільш активних поборниць за громадянські права у першій половині XIX ст., яка, ставлячи питання про становище жінки у французькому суспільстві, мало не вперше пов'язала особистісну свободу із загальною проблемою соціального звільнення. Вона стверджувала, що незалежне положення жінка може завоювати лише тоді, коли суспільний устрій буде ґрунтуватись на принципах соціальної рівності й свободи.

Погляди Є. Фелінської, розкриті на сторінках "Статуту жіночого товариства", що у європейській практиці пізніше отримають окреслення "емансипаційних", в ході суспільного дискурсу будуть видозмінюватись, уточнюватись, доповнюватись. Ідеї знайдуть вираження у поглядах

об'єднання так званих "Ентузіасток", серед яких відомі імена Н. Жмиховської, К. Земенцької, А. Скимбрович, що виступали за зміни суспільних структур, які існували, для розширення сфери публічної та індивідуальної свободи жінки [9: 41]. Подібні переконання зустрінемо і в дослідженнях історії виникнення та розвитку свідомих феміністичних рухів у Європі та Америці П. Кучальської-Рейншміт, проте лише на початку ХХ ст. (1903 р) [10: 310]

"Статут жіночого товариства" – одна з перших спроб публічної презентації текстів авторства Є. Фелінської, яка з'явився ще до її заслання у Сибір та літературного дебюту на сторінках "Петербурзького тижневика" у 1843 р. У стилістиці програмного документа, який регламентував діяльність "Жіночого товариства", проявляється характерна манера авторки – тяжіння до узагальнених масштабних картин та аналітичних пасажів, що у подальшому буде притаманне стилю її спогадів та мемуарів.

Аксіологічним орієнтиром для Є. Фелінської, про що дозволяють припустити тексти "Мемуарів із життя", залишалась славетна й в авторській інтерпретації дещо ідеалізована та напівлегендарна минувшина, де були "добрі пани, що опікувались долею селян, старанні слуги, які, зрісшись із долею своїх господарів, не мали окремих від них справ; земля, де існувала віра в слово й обов'язок" [11: 141]. Минулий час її мемуарів – фактурний, він набуває ознак умовності з елементами легендаризації та подекуди міфологізації українсько-польського простору.

Загальні положення програмного документа авторства Є. Фелінської за своїм звучанням наближені до філософських роздумів про причину загального нещастя людини, що відповідало максимам естетики романтизму, які все ще функціонували на Правобережжі. Понятійний апарат автора включав у себе етичні категорії загального добра, соціального блага, справедливості, щастя, громадських цінностей, пофарбованим у кольори ідей Й. Г. Гердера та Ф. В. Шелінга.

У "Статуті жіночого товариства" Є. Фелінська виділяє чотири основних напрямки, заснованих на підґрунті християнської моралі, на які буде спрямована діяльність об'єднання, серед яких пробудження смаку до праці, знищення перешкод, які стосуються різниці соціальних класів, обов'язок працювати для загального блага суспільства, можливість повної присвяти себе, якщо цього будуть вимагати обставини, служінню для добра всієї громадськості [6: 145].

Суспільство, презентоване у "Статуті жіночого товариства" – це зріз соціуму, розглянутий у синхронії, це реальна для Є. Фелінської дійсність: "Куди б не сягнуло око, всюди зустрічається лише утиск, недоля, всюди чується стогін або зітхання. Щораз нові потреби заглушають людяність".

Для Є. Фелінської навколишній світ ворожий, чужий, нелогічний та необлаштований. Убачаючи в минулому ідеальну модель побудови суспільних відносин, Є. Фелінська творить модель сучасності, яку можна охарактеризувати насиченими та дещо натуралістичними дефініціями: "конвульсійне здригання", "стан ферментації", "загальний хаос", "напруження, неспокій, збентеженість в уявленнях, непевність у прагненнях" [12: 187], "цілковите зіпсуття, моральна смерть, розкладання суспільства", "важка хвороба суспільства, яка проявляється то лихоманним шаленством, то заціпенінням, то конвульсіями, а то цілковитою немічністю" [12: 232]. З одного боку це можна потрактувати і як художню інтерпретацію буття, з іншого – як особливості жіночої емоційності, однак тут, усуваючи всі суб'єктивні ознаки та прикмети тексту, вбачаємо важливу для середини ХІХ ст. інтенцію, коли осмислення соціального розвитку ще не виробило свого властивого інструментарію, а суспільні рефлексії втілювались через апробовані та властиві часу ідеостилі. Саме з цих, так би мовити "традицій", автор приходить до висновку, що всі суспільні взаємини спотворені й вироджені. Родинні зв'язки, кохання, подружні стосунки, почуття, призначені наповнити щастям існування людини, найчастіше стають джерелом найбільш дошкульних пригнічень.

Аксіологічними домінантами проблеми емансипації у творчості Є. Фелінської були непорушні родинні цінності. У "Мемуарах із життя" авторка презентувала суб'єктивно-індивідуальне бачення проблеми збереження жіночої екзистенції в подружньому житті: "моя особистість ніби загинула, цілком потонула в його особистості. Я взяла інше прізвище, відрікаючись від свого, іншу сім'ю я назвала своєю, відмовилась від усього, що доти становило сенс мого існування. Урочиста хвилина в житті жінки – цілковите зречення себе" [13: 7], і це за умови щасливого шлюбу. В іншому випадку, як зазначала О. Ган: "бідне, обмежене виховання не дозволяє навіть присвятити себе важливому зайняттю, і вона (жінка – В. Б.) мимоволі повинна до могили безбарвно існувати" [14: 144]. Подібне становище для суспільства – болісне і вразливе, тому потребує дослідження та змін. Дружина, вважала Є. Фелінська, – це натхненник, друг, рівноправний партнер, який супроводжує чоловіка у всіх негараздах та труднощах життя [13: 8].

Наступним концептом емансипаційної парадигми було звернення до християнської моралі, національних традицій, звичаїв, домашньої культури, вбачаючи у цьому панацею для всього суспільства. Родина стає тим локальним, замкненим для нових згубних віянь простором, у межах якого можна відродити етичні цінності та створити нові орієнтири для майбутніх поколінь.

Концентрація уваги на просторі, межі якого окреслені жіночим баченням світу, притаманна "Мемуарам із життя" Є. Фелінської. Події 1812 р. на Волині показані через призму переживання вагітної жінки, яка очікує на первістка у розлуці із чоловіком. Відсутня спроба зобразити перебіг бойових операцій, опис амуніції, лише фрагментарно й опосередковано показано події розграбування маєтку Фелінських, свідком яких стала Єва. Відтворено особливості жіночої перцепції, при якій усвідомлюється згубність та абсурдність війни. Як стверджує, І. Венгжин, "це не її війна, це не її світ" [15: 44].

У "Статуті жіночого товариства" Є. Фелінська розкривається і як педагог-новатор, чиї погляди співзвучні з передовими вимогами учасниць емансипаційного руху до рівня жіночої освіти, які полягали в доступності знань, об'ємності предметного циклу та співвіднесеності отриманих умінь і навичок з вимогами часу. Головними принципами були соціальна рівноправність, індивідуальний та диференційний підхід у навчанні, що полягали у врахуванні інтелектуальних здібностей учениць, та відповідність навчання реальним вимогам розвитку тогочасного суспільства. Є. Фелінська була переконана, що учениць у школах варто розділити на два окремих класи в залежності від їхніх інтелектуальних здібностей. Загальними для обох груп стало формування базових умінь: письма, читання та арифметики. Наступним етапом навчання для більш обдарованих дівчаток було опанування іноземними мовами, географією, історією, музикою та малюванням, що становило основу жіночої освіти не лише на Правобережжі України першої половини XIX ст., але й відповідало загальноєвропейським вимогам [16]. Учениці другого класу повинні були оволодіти рядом умінь та навичок, серед яких шиття, гаптування, кулінарія, огородництво, що дозволило б їм пристосуватись до потреб громадськості та здобути відносну фінансову незалежність. Перераховані положення повинні були діяти як у Кременці, так і в довколишніх селах. Авторка "Статуту жіночого товариства" була не лише теоретиком, але й практиком педагогічної діяльності: за ініціативи "Жіночого товариства" була відкрита початкова школа для дівчат, в якій служили син і дочка Є. Фелінської, і вона особисто теж навчала дітей читати.

В основі педагогічних поглядів Є. Фелінської, які були пізніше викладені в "Мемуарах з життя" (1858 р.), лежить переконання у важливості й материнського виховання, що ґрунтувалося б на принципах християнської моральності: "Необхідно, щоб дитина перш, ніж піде до школи для ознайомлення з книжками і письмом, вже мала уявлення про те, що є поганим, а що добрим, виходячи з принципів релігійних" [13: 155]. Засади моральності, наголошує авторка, закладаються в дитинстві через гру і спілкування. Порушує проблему

організації та керування виховним процесом, на який зайнятих тяжкою працею і переважно неосвічених сільських матерів часу не вистачало. "Досі не розумію, – дивується письменниця, – чому книжка, а точніше наука писемна не має популярності у наших селян; навіть найзаможніші селяни не мають ніякого бажання посилати сина до школи" [13: 158]. Аналізуючи проблему, вона приходять до висновку, що відсталість і занедбаність сільського життя не дає можливості людям сформувати і відчутти потребу в освіті. У зв'язку з цим, як зазначає Л. Єршова, "письменниця особливо наголошувала на важливості правильного дошкільного виховання дітей через створення в кожному селі охоронок (дитячих притулків) для маленьких дітей, "де кожна мати могла б, йдучи на роботу, безпечно залишити свого малюка під наглядом жінок благочестивих і релігійних, котрі присвятили б себе виключно цій праці в цілях служіння Богу й людям" [13: 157–158]" [16: 64].

Є. Фелінська – це постать нового часу з активною громадською позицією та енциклопедичною універсальністю мислення, що буде більш характерно для жінки кінця XIX ст. У "Статуті жіночого товариства", який, зважаючи на характерну для його стилю лапідарність, стислість та безособовість, проявляється багатогранний образ авторки-емансипантки, що охоплює різні сфери її зацікавлень – від соціології, філософії, етики до педагогіки та економіки. Активна громадська позиція в питанні рівності та духовної свободи соціальних верств, участь в економічному житті, передові педагогічні погляди становлять основу емансипаційної думки Є. Фелінської. Проте незмінними залишались принципи дотримання християнської етики в усіх проявах існування громадськості Правобережжя першої половини XIX ст. На протигагу західноєвропейським емансипанткам, які відкидали важливість шлюбу, єдиною цінністю та осередком відродження духовного життя в суспільстві для Є. Фелінської залишалась родина, в якій дружина не безмовна істота, а вірний друг, партнер і помічник чоловіка у різних сферах, які не обмежувались домашніми справами.

Список використаних джерел та літератури:

1. Cwenk M. Felińska / M. Cwenk. – Lublin : Wydawnictwo "KUL", 2012. – 279 s.
2. [Micowski K.]. Pamiętnik pana Karola Micowskiego / K. Micowski // Pamiętniki domowe zebrane i wydane przez Michała Grabowskiego. – Warszawa : Nakładem i drukiem S. Orgelbranda, 1845. – 249 s.
3. Rolle M. Z minionych stuleci : szkice historyczne i literackie / M. Rolle. – Lwów : Gubrynowicz i Schmidt, 1908. – 384 s.
4. Lasocki W. Wspomnienia z mojego życia / W. Lasocki – Kraków : Gmina Stołecznego Królewskiego Miasta Krakowa, 1933. – T. 1 – 495 s.

5. Śliwowska W. Ewy z Wendorffów myśli i czyny / W. Śliwowska // Wrocławskie Studia Wschodnie. – № 2. – Wrocław, 1998. – S. 9 – 27.
6. Ustawa i statut Związku Kobiecego // Stowarzyszenie Ludu Polskiego na Podolu, Wołyniu i w Guberni Kijowskiej : Szymon Konarski / [wstęp Magdalena Micińska] – Warszawa : DiG, 2009. – 581 s. – S. 143–148.
7. Ustawa handlowa // Stowarzyszenie Ludu Polskiego na Podolu, Wołyniu i w Guberni Kijowskiej : Szymon Konarski / [wstęp Magdalena Micińska] – Warszawa : DiG, 2009. – 581 s. S. 139–142.
8. Моисеева Л. П. Проблема женской эмансипации в русской литературе 30–40-х годов XIX века /Л. П. Моисеева // Общественные науки и современность. – 2000. – № 4. – С. 164–171.
9. Борковская Г. Чужеземки / Г. Борковская. – М. : Идея-Пресс, 2007. – 216 с.
10. Kuczalska-Reinschmit P. Z historii ruchu kobiecego / P. Kuczalska-Reinschmit // Głos kobiet w kwestyi kobiecej. – Kraków, 1903. – 341 s.
11. Felińska E. Pamiętniki z życia Ewy Felińskiej / E. Felińska. Seria I. – T. 1. – Wilno : Nakładem i drukiem J. Zawadzkiego, 1856. – 467 s.
12. Felińska E. Pamiętniki z życia Ewy Felińskiej / E. Felińska. Seria I. – T. 3. – Wilno : Nakładem i drukiem J. Zawadzkiego, 1856. – 444 s.
13. Felińska E. Pamiętniki z życia Ewy Felińskiej / E. Felińska. Seria II. – T. 1. – Wilno : Nakładem i drukiem Józefa Zawadzkiego, 1856. – 420 s.
14. Ган Е. А. Идеал // Библиотека для чтения. – 1837. – Т. 21. – С. 115–180.
15. Węgrzyn I. Pamiętnik prowincjonalny Ewy z Wendorffów Felińskiej (1793 – 1859)/ I. Węgrzyn // Kresowianki : krąg pisarek heroicznych / red., [wstęp] Krzysztof Stępnik, Monika Gabryś. –Lublin : Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2006. – 456 s. –S. 39–50.
16. Єршова Л. М. Жіноча освіта на Волині / Л. М. Єршова. – Житомир : Полісся, 2006. – 486 с. – С. 63–67.

Bilawska W. Obraz autorki-emancypantki w "Ustawie i statucie związku kobiecego" i "Pamiętnikach z życia" Ewy Felińskiej

W artykule na przykładzie "Ustawy i statutu Związku Kobiecego" i "Pamiętników z życia" Ewy Felińskiej zostały przeanalizowane modele przejawu kwestii kobiecej na Ukrainie Prawobrzeżnej okresu Romantyzmu, a także obraz autorki-emancypantki, postaci nowego czasu z aktywną pozycją społeczną i encyklopedyczną uniwersalnością myślenia.

Bilavska V. The Emancipated Author's Image in "Charter Sorority" and "Memoirs of the Life" by Eva Felinska

The models of women's issues of romantic period in Right-Bank Ukraine are investigated and a multifaceted image of the emancipated author, figures of modern times with an active civil position and versatility encyclopedic mind are demonstrated in the article based on the example of "Charter Sorority" and "Memoirs of the Life" by Eva Felinska.